

Kemény János:¹ Iszlamista és dzsihadista csoportok tevékenysége német nyelvterületen

Vezetői összefoglaló

- Az erőszakot nem alkalmazó iszlamista szervezetek német nyelvterületen képesek voltak kialakítani és fenntartani egy szervezeti keretrendszert
- Az erőszakos dzsihadista csoportokhoz kötődő hálózatok tevékenysége az elmúlt tíz évben német nyelvterületen is jelentősebbé vált
- Az erőszakmentes iszlamista és erőszakot alkalmazó dzsihadista csoportok között nincs kimutatható együttműködés, ugyanakkor az erőszakmentes csoportok kiindulást jelenthetnek radikalizációs folyamatban
- Mind az iszlamista, mind a dzsihadista hálózatok számos esetben a német nyelvű országok határait átlépve működnek
- A konfliktusövezetekben maradt, feltehetően dzsihadista háttérű állampolgárok kérdése Németország és Ausztria számára is megoldatlan kérdés
- Németország, Ausztria és Svájc kormánya is a meglévő szabályozás erősítésére törekszik.

Az alábbi tanulmány célja, hogy az elérhető nyilvános források, elsősorban a németországi Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal (*Bundesamt für Verfassungsschutz, BfV*), az osztrák Szövetségi Alkotmányvédelmi és Terrorrelhárítási Hivatal (*Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung, BVT*) és a svájci Szövetségi Hírszerző Szolgálat (*Nachrichtendienst des Bundes, NDB*) publikációi, terrorrelhárítási témával foglalkozó kiadványai, valamint a kapcsolódó sajtóinformációk alapján képet alkosson arról, hogy a német nyelvterületen működő helyi és transznacionális iszlamista és dzsihadista csoportok főbb áramaihoz kapcsolódó személyek és csoportok milyen tevékenységet fejtenek ki az elmúlt években, s állami oldalról milyen válaszlépések történtek ezek megakadályozására, illetve hatásuk csökkentésére. Bár a keret elsősorban szokatlannak tűnhet, a gyakorlatban számos arra utaló információ van, hogy a német nyelvterülethez tartozó országok iszlamista és dzsihadista irányultságú képviselői és csoportjai között kapcsolatépítés, kapcsolattartás és bizonyos fokú koordináció van, valamint egyes szervezetek határon átívelő módon működnek.

A kialakult belső dzsihadista közösségek számos tekintetben kihívást jelentenek a nekik otthont adó országok és a szélesebb nemzetközi környezet számára. Egyfelől ott

van a magányos elkövetők problémája, illetve a helyi csoportok kapcsolata a transznacionális terrorszervezetekkel, ami mára már jól ismert fenyegetés. A konfliktusövezetekbe való kiutazás a 2010-es évek közepére vált látványos problémává, viszont az úgynevezett „Iszlám Állam” terrorszervezet területi veszteségeivel és katonai vereségeivel az utóbbi években csökkenő problémát jelent. A konfliktusövezetkből visszatérőkkel kapcsolatos biztonsági és esetleges társadalmi problémák még aránylag újak, ezek hosszú távú hatásai még nehezen felmérhetők.

Definíciós és fogalmi kérdések, problémák

A radikalizáció fogalma a terrorizmuséhoz hasonlóan az elérhető szakirodalomban is ellentmondásos és rosszul definiált. Ennek oka, hogy a folyamatok, amik végül erőszakos cselekményekhez vezetnek, utólag magyarázhatóak, előre viszont a legtöbb esetben nehezen jelezhetőek. Bár a szélsőséges politikai nézetek számos esetben fontos magyarázó erővel bírnak, nem minden elkövetőnél dominálnak. A radikális politikai nézeteket vallók jelentős hányada nem folyamodik erőszakos cselekmények végrehajtásához. Az egyéni motivációk spektruma széles: egyes szakértők megkülönböztetnek kalandor, identitásépítő, státuskereső

¹ Kemény János (kemeny.janos@uni-nke.hu) az NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének tudományos munkatársa.

és bosszúálló motivációkat. A közösségi tényezők, mint a relatív depriváció vagy az identitáskeresés szintén árnyalják a képet. A radikalizáció, és főleg az erőszakos cselekmények végrehajtására hajlandó radikalizáció egy felettébb individuális folyamat, ezért nem meglepőek a definíciós nehézségek.²

A téma átláthatósága érdekében definíciós téren a tanulmány a német Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal fogalmát használja, mely szerint az iszlamizmus a „*politikai szélsőségesség egyik formája*”, amelynek célja az iszlám politikai szerepének növelése és a Német Szövetségi Köztársaságban a fennálló demokratikus irányultságú alkotmányos rend megszüntetése.³

Az iszlamista közösséget két nagy részre lehet osztani: erőszakmentes megközelítést alkalmazó és erőszakra építő csoportra. Az erőszakmentes áramlaton belül megkülönböztetnek jogi megközelítésű csoportokat, amelyek társadalmi csoportokon keresztül kívánják a politikai befolyásukat kiterjeszteni.⁴ A regionális politikai célokat kitűző, erőszakot alkalmazó radikális csoportok a legtöbb esetben Németországra és Ausztriára nem mint műveleti célterületre tekintenek, hanem az ott élő muszlim közösségekből fakadó lehetőségek kihasználása a céljuk, beleértve az anyagi haszonszerzést, új követők toborzását stb. Így lehetséges, hogy itt az olyan csoportok, mint a Hamász, amelynek aktív követőit a német BfV 2019-ben 380 főre becsülte,⁵ alapvetően pénzszerzési lehetőségeket igyekeznek teremteni szervezeteik számára. (A pénzszerzésre létrejött hálózatok sokszor nem csak egy szervezet számára gyűjtenek, ahogyan azt a német belügyminiszter 2021. májusi, Ansaar International e.V. hálózatot betiltó határozata is jelezte).⁶

Végül vannak a dzsihádisták csoportok, amelyek erőszakos úton kívánják a céljaikat megvalósítani, általában a szalafista irányzathoz tartoznak, mint az al-Káida vagy az ún. „Iszlám Állam” terrorszervezet.⁷ Ezek Németországra és Ausztriára, mint támadási célterületre tekintenek, de emellett toborzás és egyéb lehetőségek kapcsán is igyekeznek kihasználni a német nyelvterületet. Ez nem számít újdonságnak, a BfV már a 2004-es jelentésében kiemelte, hogy az al-Káidát vezető Oszama bin Ládén egyik videóüzenetét jó minőségű német fordítással adta le egy arab műholdas tv-csatorna.⁸

Általános helyzet

Németországban, Ausztriában és Svájcban is kialakult a szélesebb muszlim közösségen belül iszlamista, azon belül pedig dzsihádisták helyi közösség. Ezek alapvetően a különböző bevándorolt közösségek tagjaiból, nem ritkán az eredeti bevándorlók többediek generációs leszármazottjaiból, illetve a más vallásokról áttértekből állnak. Méretük, összetételük értelemszerűen országonként eltérő, és nem ritkán befolyásolja a bevándorló közösségek származási országa.

Németországban egy dinamikusan növekvő muszlim közösség él, létszámát 5,3 és 5,6 millió közé becsülik. 45%-a német állampolgár, a fennmaradó 55% külföldi állampolgár. A muszlim közösségen belül a felekezeti hovatartozást tekintve a szunnita közösség 74%-ot tesz ki, 11% adott a kérdésre „nem tudja” választ, a síita közösség 4%-os, 8% pedig egyéb felekezethez tartozónak mondja magát.⁹ Etnikai téren a törökök teszik ki a legnagyobb hányadot.¹⁰ A közel-keleti országokból bevándoroltak jelentős része vallási kisebbségekhez tartozik.¹¹ A német belügyminisztérium 2015-ös adatai szerint Németországban 4,4 és 4,7 millió fő közé becsülték a muszlim kisebbség számát.¹² Az alábbi táblázat az egyes térségekből származó muszlim közösségek számára vonatkozó becsléseket mutatja.

² Lorenzo VIDINO: [Countering Radicalization in America: Lessons from Europe](#) [online] 2010, Forrás: US Institute of Peace [2021. 09. 03.]

³ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 172.

⁴ [Antisemitismus im Islamismus](#), [online], 2019. 06. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2021. 08. 19.] 14.

⁵ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 181.

⁶ [Bundesinnenminister verbietet islamistisches Netzwerk Ansaar International e.V.:](#) Durchsuchungen und Beschlagnahmen in 10 Bundesländern, [online] 2021. 05. 05. Forrás: Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat Pressemitteilung, [2021. 08. 09.]

⁷ [Salafismus in Deutschland. Missionierung und Jihad](#) [online] 2019. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz [2021. 08. 07.] 8-9.

⁸ [Verfassungsschutzbericht 2004](#), [online] 2005. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz [2005. 07. 16.] 184.

⁹ Katrin PFÜNDEL, Anja STICHS, Kerstin TANIS: [Muslimisches Leben in Deutschland 2020](#): Studie im Auftrag der Deutschen Islam Konferenz, Forschungsbericht 38 [online] 2021. 06. 16. Forrás: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge [2021. 08. 13.] 46.

¹⁰ Lásd bővebben: EGERESI Zoltán: [Merre tovább? A német-török kapcsolatok a 2017-es német választás után](#), Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések 2017/24.

¹¹ Katrin PFÜNDEL, Anja STICHS, Kerstin TANIS: [Muslimisches Leben in Deutschland 2020](#): Studie im Auftrag der Deutschen Islam Konferenz, Forschungsbericht 38 [online] 2021. 06. 16. Forrás: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge [2021. 08. 13.] 46.

¹² [Islam in Deutschland](#) [online] d. n. Forrás: Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat Pressemitteilung [2021. 09. 02.]

A muszlim közösség származási területe	Becsült középszám
Törökország	2 462 000
Közel-Kelet	1 050 000
Délkelet-Európa	1 046 000
Délkelet-Ázsia	186 332
Észak-Afrika	417 000
Közép-Kelet	481 000

1. táblázat: Németország muszlim közösségének származási helyei és a közösség becsült száma állampolgárokkal és nem állampolgárokkal (2019).¹³ (Szerkesztette a szerző)

A német alkotmányvédelem becslése szerint 2019-ben az erőszakot nem alkalmazó csoportokban és a dzsihádisták csoportok ismert spektrumát tekintve, azon személyek száma, akik aktív szerepet vállaltak, 28 020 főre tehető.¹⁴ Ideológiailag mind az iszlamista, mind a dzsihádisták kategóriában rendkívül heterogén elköteleződésekről lehet beszélni, pontos adatok erre nincsenek. A becsült számban leginkább a jogi megközelítésű iszlamista csoportok tagságáról kapunk képet. Az al-Káida, az „Iszlám Állam”, illetve a kapcsolódó terrorista csoportok támogatottságára vonatkozóan a BfV nem közöl becsléseket.¹⁵ Számításba kell venni, hogy az említett csoportok között van egyfajta verseny (ami a követők körében átjárhatóságot is jelenthet), amelynek állása a vélt vagy valós sikerek okán jelentősen változhat, amivel együtt változik az is, hogy az egyes csoportokat hányan és milyen formában támogatják. 2012 és 2016 között, az Iszlám Állam csoport iraki és szíriai területi nyereségei idején a BfV Németországban a dzsihádisták közösség gyors növekedését figyelte meg. A területi veszteségek és a katonai vereségek lelassították a növekedést.¹⁶

Figyelembe véve a muszlim közösségek számát, illetve a bizonytalanságot az áttértekkel kapcsolatban, azt mondhatjuk, hogy az ellenségesnek tekinthető csoportok száma nem magas, az ellenőrzésük azonban fokozott problémát jelent a hatóságoknak a nyelv és más praktikus szempontok miatt. Biztonsági szempontból azt is figyelembe kell venni, hogy a muszlim közösségekben nemcsak a dzsihádisták ideológia van jelen, hanem a nacionalista is, továbbá más politikai áramlatokhoz tartozó csoportok is találhatóak közöttük, amelyek szintén figyelmet igényelnek a hatóságok részéről.

Ausztriában is jelentősen nőtt az utóbbi évtizedekben a muszlim közösség létszáma. Míg 2001-ben 350 000-en vallották magukat muszlimnak, addig 2009-re ez a szám 500 000 fölé emelkedett. Az osztrák állampolgárságú muszlimok száma is jelentősen nőtt, míg 2001-ben 98 000 főről beszélhetünk, addig 2008-ra 250 000 főt tartottak számon.¹⁷ A 2010-es években további növekedésről lehet beszámolni, osztrák források arra vonatkozóan vannak, hogy a nagyobb EU-n kívüli régiókból hogyan néz ki az Ausztriában élők száma (itt sajnos a vallási háttér nincsen külön feltüntetve).

Származási terület	2020		
	teljes létszám	első generációs	második generációs
Volt Jugoszlávia (EU-n kívüli rész)	556 100	383 800	172 300
Törökország	270 100	153 100	117 100
Afganisztán, Irak, Szíria	128 200	106 800	21 400
Egyéb államok	332 700	251 100	81 600
EU-n kívüli államok összesen	1 287 100	894 800	392 400

2. táblázat: Ausztriában élő EU-n kívülről érkezett bevándorlók száma (2020)¹⁸ (Szerkesztette a szerző)

¹³ Katrin PFÜNDEL, Anja STICHS, Kerstin TANIS: [Muslimisches Leben in Deutschland 2020](#): Studie im Auftrag der Deutschen Islam Konferenz, Forschungsbericht 38 [online] 2021. 06. 16. Forrás: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge [2021. 08. 13.] 38.

¹⁴ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 180.

¹⁵ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 181.

¹⁶ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 177.

¹⁷ Alexander Janda, Mathias Vogl: [Islam in Österreich](#) [online], 2010. Forrás: Österreichischer Integrationsfonds [2021. 09. 02.] 5-6.

¹⁸ [Bevölkerung 2020 nach Migrationshintergrund](#), 2021. 06. 10. [online], Forrás: Bundesanstalt Statistik Österreich [2021. 08. 19.]

A statisztika nem emeli ki, hogy Ausztriában becslések szerint mintegy 35 000 fős csecsen kisebbség él, tagjai döntően a csecsenföldi háborúk idején érkeztek. Az ORF becslése szerint ez a szám a csecsenföldi lakosság 2-3%-át jelenti.¹⁹

Az osztrák alkotmányvédelem nem tesz közzé adatot arra vonatkozóan, hogy mekkorára becsüli a radikális ideológiák követőinek számát. A konfliktusövezetekbe kiutazottakról elérhető információk alapján (lásd később) azonban egyértelmű, hogy nem elhanyagolható számról van szó.

Svájc is a muszlim közössége növekedéséről ad számot, náluk alapvetően a balkáni származásúak létszáma növekedett. 1970-ben 16 353, 1980-ban 56 625, 1990-ben 152 217, 2000-ben pedig 310 807 főt tartottak számon Svájcban a muszlim közösség tagjaként.²⁰ Ez a szám 2019-re 382 692 főre volt tehető.²¹ Az alábbi táblázat áttekintést ad a legjelentősebb közel- és közép-keleti, valamint délkelet-európai származású lakosságról.

MENA	<i>Algéria</i>	3 896
	<i>Egyiptom</i>	2 387
	<i>Irak</i>	6 068
	<i>Jemen</i>	416
	<i>Libanon</i>	2 414
	<i>Líbia</i>	592
	<i>Marokkó</i>	7 694
	<i>Szaúd-Arábia</i>	514
	<i>Szíria</i>	15 312
Balkán	<i>Albánia</i>	2 493
	<i>Bosznia-Hercegovina</i>	28 282
	<i>Észak-Macedónia</i>	68 051
	<i>Koszovó</i>	115 205

3. táblázat Jelentősebb MENA országokból és a balkáni térségből érkezett állandó lakosok száma Svájcban 2021-ben²² (Szerkesztette a szerző)

A svájci NDB 700 főt azonosított, akik 2012 és 2021 júniusa között radikális weboldalakat, közösségi média lapokat és fórumokat látogattak, valamint 45 „kockázati személyt” (terrorista jellegű akciók végrehajtására is hajlandó személyt ideológiai kötődéstől függetlenül) azonosítottak, akik potenciális veszélyt jelentenek Svájc biztonságára.²³

A kérdés vizsgálatakor nemcsak a látványos terrorista akciókat kell figyelembe venni: az iszlamista irányultságú csoportokhoz tartozók anticionista és antiszemita akciókat is végrehajtanak, ezért a tevékenységük összeérhet a klasszikus szélsőjobboldali tevékenységgel, ami megnehezíti az elkövetők felderítését. 2017-ben több mint száz olyan esetet jegyeztek fel a német hatóságok, ahol a falfikáktól a zsidó közösség tagjainak megtámadásáig széles skálán mozgott az iszlamista irányokhoz tartozók aktivitása (és valószínűleg számos eset nem került felderítésre).²⁴

Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az iszlamista csoportok fellépése ellenreakcióként más radikális politikai célokat követő csoportok fellépéséhez vezethet, így Németországban és Ausztriában elsősorban a szélsőjobboldali tevékenység intenzifikálódásához. A Pegida (*Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes, Patrióta Európaiak a Nyugat Iszlamizációja Ellen*) nevű németországi szervezet jó példa erre. Bár a Pegida irányultságával kapcsolatban kezdetben voltak viták, ma nyíltan szélsőjobboldali

¹⁹ [Schwierige Integration: Rund 35.000 Tschetschenen in Österreich](#) [online], 2020. 07. 02. Forrás: News ORF.at [2021. 08. 08.]

²⁰ Matteo Gianni unter Mitwirkung von Mallory Schneuwly Purdie, Stéphane Lathion, Magali Jenny: [Muslime in der Schweiz: Identitätsprofile, Erwartungen und Einstellungen Eine Studie der Forschungsgruppe «Islam in der Schweiz» \(GRIS\)](#) [online], 2010. Forrás: Eidgenössische Kommission für Migrationsfragen EKM [2021. 09. 02.] 9-10.

²¹ [Religionszugehörigkeit, 2017-2019 kumuliert](#) [online], 2021. 03. 25. Forrás: Bundesamt für Statistik [2021. 09. 02.]

²² [Total Bestand ausländische Wohnbevölkerung nach Ausländergruppe](#) [online], 2021. 06. 10. Staatssekretariat für Migration [2021. 08. 08.]

²³ [Terrorismus](#) (Juni 2021) [online], 2021, Forrás: Eidgenössisches Departement für Verteidigung, Bevölkerungsschutz und Sport VBS Nachrichtendienst des Bundes NDB, [2021. 08. 19.]

²⁴ [Antisemitismus im Islamismus](#), [online], 2019. 06. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2021. 08. 19.] 38.

szerveződés a Szászországi Tartományi Alkotmányvédelmi Hivatal²⁵ szerint.²⁶ Ez valamilyen szinten hozzájárul a közösségek közötti ellentétekhez, amennyiben erősíti az iszlamista csoportok saját közösséghez szóló üzenetét.

Erőszakmentes iszlamista csoportok tevékenysége német nyelvterületen

Az erőszakmentes társadalmi szervezetként működő iszlamista csoportok tevékenységének gyökerei az ötvenes-hatvanas évekre nyúlnak vissza, jelentőségük a 2010-es években nőtt meg. Nyilvánosan igyekeznek elhatárolódni az erőszakot alkalmazó csoportoktól, bár az erőszak alkalmazásától nem mindig következetesen. Megpróbálják vallásosabbá tenni a szélesebb muszlim közösséget, majd egyfajta ellenkultúra részévé tenni őket.²⁷ Osztrák értékelés szerint ennek kapcsán „térítési stratégiáról” („Strategie der Missionierung”) is lehet beszélni, amit nem hivatalos mecsetek létrehozásával is segítenek. A nem muszlim közösségek tagjaival is keresik a kapcsolatot,²⁸ ezzel a missziós stratégiával alapvetően a fiatalok és a fiatakorúak körében van sikerük, ami főként a német nyelv használatának köszönhető. A megcélzott német fiatalok körében felvetődő komplex társadalmi kérdésekre egyszerű, populista válaszokat adnak, aminek része a nyugati életforma elutasítása, az iszlám törvénykezés alkotmányos rend fölé helyezése, illetve különböző ellenségképek kialakítása.²⁹

Az erőszakmentes csoportok tevékenysége számos területre kiterjed, mint például a vallásos oktatásra, a kulturális élet megszervezésére, a szociális gondoskodásra az adott országban élő rászoruló muszlimok számára stb. Ennek a tevékenységnek ki nem mondott, de fontos célja, hogy a muszlim közösség megőrizze a saját identitását, és ne olvadjon bele a többségi társadalomba.³⁰

Ebben a tekintetben meghatározó, hogy milyen közösségek élnek az adott országokban, hiszen a radikális csoportoknak valamilyen szinten alkalmazkodniuk kell a célközönségükhöz, illetve a közösségen belülről kiinduló radikális kezdeményezéseknek illeszkedniük valamilyen nemzetközi narratívába, szervezeti tevékenységbe. Ausztriában a Nyugat-Balkánról származó állampolgárok élnek jelentősebb számban, akik a bosnyák közösség tagjait próbálják megszólítani bosnyákul tartott prédikációkkal, előadásokkal stb.³¹

Az egyes szervezetek és a jelentősebb szereplők közötti kapcsolat folyamatos változásban van, ezért nehéz a közösségek helyzetét kívülről megítélni. Bár ezek a csoportok nem alkalmaznak erőszakot, a tevékenységük révén radikalizálódott személyek dönthetnek úgy, hogy más csoportokhoz csatlakoznak, vagy saját elhatározásból hajtanak végre erőszakos cselekményeket. Németországban az ide sorolható aktív személyek számát a BfV 2019-ben több mint 5000 főre becsülte, akiknek több mint tíz százaléka női aktivista.³²

A radikalizáció az elérhető információk alapján manapság kis csoportokban vagy az interneten zajlik, mivel az erőszakmentes és az erőszakot alkalmazó csoportok is tudatában vannak annak, hogy a hatóságok fokozottan figyelnek a nyilvánosság előtti kijelentésekre, beleértve részben a mecsetekben folyó tevékenységet is. A korábbi időszakban jellemző volt rendezvények, szemináriumok, utcai térítési akciók szervezése (az utóbbi németül érdekes módon a „street dawa” elnevezést kapta), ezek azonban az utóbbi időben, részben a hatóságok fellépése miatt visszaszorultak, csökkentve a csoportok láthatóságát a szélesebb társadalomban.³³ A hivatalos mecsettevékenységen kívül megszervezett, informális, politikai és ideológiai témákat tárgyaló szűk körű beszélgetések fontos elemei voltak a radikalizációnak. A megfelelő

²⁵ Németországban a szövetségi berendezkedésnek köszönhetően minden tartománynak van saját alkotmányvédelmi hivatala, a BfV pedig a szövetségi szintű működésért felelős.

²⁶ Landesamt für Verfassungsschutz stuft Pegida zur erwiesenen extremistischen Bestrebung ein, [online], 2021. 05. 07. Forrás: Sächsische Staatskanzlei, [2021. 08. 09.]

²⁷ Verfassungsschutzbericht 2019 [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 194-196.

²⁸ Verfassungsschutzbericht 2017 [online], 2018, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2020. 11. 06.] 45.

²⁹ Verfassungsschutzbericht 2016 [online], 2017, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 08. 02.] 39.

³⁰ Verfassungsschutzbericht 2018 [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 15-16.

³¹ Verfassungsschutzbericht 2018 [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 14-15.

³² Verfassungsschutzbericht 2019 [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 194-196.

³³ Verfassungsschutzbericht 2019 [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 197.

témák és az ideológiai indoktrináció alapjainak átadása könnyen elindíthatja a résztvevőket a radikalizáció útján. Az ilyen csoportok általában szélesebb körből verbuválnak tagokat és háttérbe szorítják a muszlim közösségek közötti etnikai és egyéb különbségeket, amivel meg tudják adni a csatlakozóknak a valahová tartozás lehetőségét.³⁴

A börtönradikalizáció egy sajátos formájára is felhívják az osztrák hatóságok a figyelmet. Egyes iszlamista irányultságú csoportok a korábbi években szerveztek ún. fogolysegítő programokat, amelyek keretében szolidaritást kifejező leveleket és látogatásokat kaptak a muszlim foglyok, ezekkel együtt az iszlamista csoportok képviselte narratívát, ami komoly fejfájást okozott a hatóságoknak a büntetés letöltése utáni társadalmi visszailleszkedéssel kapcsolatban.³⁵

Az erőszakmentes iszlamista szervezetek szervezeti háttere

Számos iszlamista háttérű szervezet jött létre az utóbbi közel hetven évben német nyelvterületen is. Ezek száma, összetétele sokszor változik, vannak azonban kiemelkedő, a szélesebb térségben működő szervezetek, amelyek történetét és tevékenységét érdemes röviden áttekinteni. A tanulmány terjedelmi okokból csak néhányat emel ki. A legkiemelkedőbb közülük a Muszlim Testvériség, az egyik legnagyobb múltra visszatekintő és német nyelvterületen is aktív ilyen szervezet. Németországban az 1950-es évek közepe óta van jelen. Münchenben hozták létre egy mecsetközösségből a Dél-németországi Iszlám Közösséget (*Islamisches Gemeinschaft in Süddeutschland e. V.*), ami később szövetségi szintűvé nőtte ki magát Németországi Iszlám Közösség néven (*Islamisches Gemeinschaft in Deutschland e. V.*). 2018-ban Német Muszlim Közösség Egyesületre (*Deutsche Muslimische Gemeinschaft e.V., DMG*) változtatták az elnevezést. A DMG tagadja a kapcsolatot a Muszlim Testvériséggel, de a német állam és a bíróságok a kapcsolatot bizonyítottak tekintik.³⁶ A DMG-vel becslések szerint mintegy 50 vallási központ működik együtt, ami több tízezer muszlim megszólítására is alkalmas lehet.³⁷

Ausztriában az 1960-as években jelent meg a Muszlim Testvériség. Az itteni szervezet alapítói a Nasszer által Egyiptomban megindított letartóztatási és megtorlási hullám elől menekültek az országba, és már működésük korai szakaszában szoros kapcsolatot építettek ki a németországi társszervezettel.³⁸ Különböző társadalmi szervezetek együttműködésén keresztül működik, ahol a gazdasági, kulturális és oktatási témák különböző egységek feladatai, amelyek a szervezet ideológiai céljait összehangoltan szolgálják egy központi irányító mechanizmuson keresztül. A szervezet nyilvánosan elutasítja az erőszakot, bár a közel-keleti konfliktus kapcsán volt rá példa, hogy a Hamász számára kezdeményezett gyűjtést, illetve azt támogató nyilatkozatokat tett közzé. A többségi társadalom irányába azt kommunikálja, hogy a működése révén lehetséges a radikális csoportok kordában tartása. Osztrák oldalról nehezményezik, hogy a Muszlim Testvériség a nyilvános fellépéseiben ausztriai „iszlamofóbiát” emleget, és ezen keresztül nagymértékben támaszkodik az áldozati narratívára, nehezítve a muszlim közösség integrációját.³⁹

Újabb keletű és gyors felemelkedést mutató, szintén az erőszakmentes iszlamista kezdeményezések közé tartozott a „Lies!” (Olvass!) kampány, amit Ausztriában az „Igaz Vallás” nevű szerveződés (*Die Wahre Religion, DWR*) indított el. Maga a kezdeményezés Németországból indult egy palesztin prédikátortól. Nyilvános tereken a Korán német nyelvű kiadását osztogatták az arra járók számára, igyekezve párbeszédbe vonni a megszólítottakat. Forgalmas tereket, bevásárlóközpontok környékét, vasútállomásokat, illetve muszlim kulturális központokat használtak a terjesztési akciók végrehajtására. A toborzási szándék sikere megkérdőjelezhető, viszont szélsőjobb oldali csoportok több esetben is megpróbálták a saját céljaikra felhasználni a DWR és a hozzá kapcsolódó szervezetek tevékenységét. Maga a kezdeményezés gyorsan át-

³⁴ [Verfassungsschutzbericht 2017](#) [online], 2018, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2020. 11. 06.] 12.

³⁵ [Verfassungsschutzbericht 2017](#) [online], 2018, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2020. 11. 06.] 12.

³⁶ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 200-201.

³⁷ Rita BREUER: [Die Muslimbruderschaft in Deutschland](#) [online], 2019. 05. 02., Forrás: Bundeszentrale für politische Bildung [2021. 08. 09.]

³⁸ Lorenzo VIDINO: [The Muslim Brotherhood in Austria](#) [online], 2017. 08. Forrás: The George Washington University és Universität Wien [2021. 08. 08.] 15-16.

³⁹ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 16.

terjedt a teljes német nyelvterületre (beleértve Svájcot is), majd tovább terjedt Spanyolországra, Franciaországra, Ukrajnára, Bosznia-Hercegovinára, Horvátországra és Koszovóra is. A DWR adataira hivatkozva a hatóságok szerint 2016-ig 1,6 millió Korán osztottak szét számos nyelven.⁴⁰

Miután az osztrák hatóságok a DWR tevékenységét 2017-ben betiltották⁴¹ (Svájcban ugyanekkor,⁴² Németországban 2016-ban⁴³), két új csoport, az „*Iman*” és a „*Fitrah*” vette át a helyét. Az előbbi a bécsi, a másik a grazi térségben volt igen aktív, de szélesebb területen is jelen voltak. A két csoport vezetése közötti személyi kapcsolatok nem tisztázottak, de a tevékenységüket tekintve jelentős átfedések vannak köztük. Mindkettő nyilvánosan elhatárolódott az erőszakos cselekményektől, folytatta a közösségi fellépést és a könyvosztásokat, aktív közösségszervező-munkát végzett és aktív közösségi média jelenlétet tartott fenn, beleértve a Youtube és Facebook megjelenést. Mindkét csoport saját szimbolikával rendelkezik, amit megjelenítenek a tevékenységük során. Ezekben a csatornákon arra törekedtek, hogy az utcai tevékenységüket még szélesebb közönség előtt is megjelenítsék. Az „*Iman*” csoport a Korán helyett az iszlám leírását tartalmazó könyvet kezdett el osztogatni, a „*Fitrah*” pedig Mohamed próféta életútjáról szóló kiadványokat kezdett terjeszteni. A keresztény polgárokkal való érintkezés során tagjaik a Bibliából idézve a kereszténység iszlámmal kapcsolatos történeti és egyéb sajátosságaira hívják fel a figyelmet azzal a végkifejlettel, hogy az iszlám az előbbre való a vallások között. Ilyesfajta megközelítésre alapozva a két szervezet vallásközi párbeszédet kívánt indítani, amivel osztrák értékelés szerint alapvetően bizonyos témákat kívántak lefoglalni és kiüresíteni. Az ún. *GOPAS-Dawa-Workshopok* (GOPAS német-arab betűszó: Gott, Offenbarung, Prophetentum, 'ahira, Sinn des Lebens – Isten, Megvilágosodás, Prófétaság, halál utáni élet és az élet értelme) jelentették az egyik fontos tevékenységi formájukat. 2017-ben a GOPAS-foglalkozások témája az volt, hogyan lehet a muszlimokat arra ösztönözni, hogy az utcán, a munkahelyükön és az iskolában terjesszék a hitüket. Az osztrák hatóságok értékelése szerint mindkét csoport rendelkezik kapcsolatokkal a nyugati országokban megtalálható más iszlamista csoportokkal, amelyekkel párbeszédet folytatnak.⁴⁴ A Baden Württembergi Tartományi Alkotmányvédelmi Hivatal közlése szerint az „*Iman*” csoport német területre is kiterjesztette a működését.⁴⁵

2017-ben Ausztriában megjelent egy harmadik csoport is, ami a „*Verein Gesicht*” („Arc Közösség”) nevet viselte, amely az előző kettőhöz képest más megközelítést alkalmaz. Osztrák értékelés szerint a csoport elnevezése utalás az Ausztriában az arc eltakarása ellen bevezetett törvényre (az osztrák köznyelvben burkatilalomnak nevezik). A csoport az emberi arc eltakarásának módjait a művészet egy formájának tekinti, és a művészeti jelleg miatt nem tartja az osztrák törvényekkel ellentétesnek a tevékenységét. A tradicionális nikáb öltözetet hordó nőket bátorítani igyekeztek, hogy csatlakozzanak a csoporthoz. A többihez hasonlóan ez a csoport is aktív közösségszervezői tevékenységet végez, illetve aktív közösségi média jelenléte van.⁴⁶

Az internet és különösen a közösségimédia-felületek fontos szerepet játszanak a radikalizációs folyamatokban, az iszlamista csoportok tudatosan építenek erre. A későbbi magányos elkövetőknél számos esetben nagy szerepet játszanak a maguk által kreált információs buborékok az ideológiai irányultság, a célok és az önazonosság megerősítésében, ugyanígy a többségi társadalomtól való fokozott leválasztásban és elszigetelésben.⁴⁷

⁴⁰ [Verfassungsschutzbericht 2016](#) [online], 2017, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 08. 02.] 39-40.

⁴¹ [Verfassungsschutzbericht 2016](#) [online], 2017, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 08. 02.] 41.

⁴² [Verbot der salafistischen Organisation "Lies!" und Unterbindung der Verbreitung von dschihadistischem Gedankengut](#) [online], 2017. 06. 16. Forrás: Die Bundesversammlung – Das Schweizer Parlament

⁴³ [Pressemitteilung zum Vereinsverbot der Vereinigung "Die wahre Religion \(DWR\)" alias "Stiftung LIES"](#): Bundesminister Dr. Thomas de Maizière verbietet größtes deutsches Sammelbecken jihadistischer Islamisten [online], 2016. 11. 15. Forrás: Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat Pressemitteilung [2021. 08. 19.]

⁴⁴ [Verfassungsschutzbericht 2017](#) [online], 2018, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2020. 11. 06.] 45-46.

⁴⁵ ["Ist das Leben nur ein Spiel?" – Missionierungsaktivitäten der österreichischen Organisation „Iman“](#), [online], 2018. 11. Forrás: Landesamt für Verfassungsschutz Baden-Württemberg [2021. 08. 09.]

⁴⁶ [Verfassungsschutzbericht 2017](#) [online], 2018, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2020. 11. 06.] 47.

⁴⁷ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 13-14.

Az erőszakmentes iszlamista csoportok kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek, illetve ahogyan a „Lies” kampány mutatja, képesek ilyeneket létrehozni. A szervezeti felépítésük gyakran változik, a legtöbb esetben informális kapcsolatrendszerekről van szó, amelyek dinamikusan változnak, nem utolsósorban hatósági nyomás hatására.

Az ilyesfajta térítői tevékenység egyes esetekben fontos állomás lehet a radikalizáció útján, ami a későbbiekben erőszakos cselekmények végrehajtásához is vezethet. Azok számára lehet az iszlamista narratíva vonzó, akik nem rendelkeznek mélyebb vallási ismeretekkel, vannak személyes sérelmeik és keresik a helyüket egy nagyobb közösségben.⁴⁸ Végül fontos megjegyezni, hogy a meghirdetett erőszakmentességhez nem minden tag tartja magát. Az osztrák hatóságok is kiemelték, hogy a „Lies” kampányban résztvevők közül többen iraki vagy szíriai konfliktusövezetekbe való kiutazásra szánták el magukat.⁴⁹

Dzsihádisták tevékenység német nyelvterületen

A transznacionális terrorista csoportok, mint az al-Káida és az „Iszlám Állam” fokozott propagandatevékenységet fejtettek ki német nyelvterületen is. Az „Iszlám Állam” a területi veszteségei ellenére is jelentős figyelmet fordít a nem arab nyelvű propagandára, beleértve a német nyelvűt is.⁵⁰ Ennek minősége azonban romlott, 2019 végére alapvetően a nyilatkozatok lefordítására szorítkozott, a jelentősebb munkát igénylő audio- és videóüzenetek lefordítására nem került sor.⁵¹ Az al-Káida és a vele szövetséges Szíriában működő csoportok szintén jelentős erőfeszítéseket tettek a német nyelvű propagandájuk megerősítésére. Az ilyen tevékenységet a legtöbb esetben német nyelvterületről a konfliktusövezetekbe kiutazott személyek végzik, akik kiutazásra és anyagi támogatásra szólítják fel a követőiket.⁵²

Ennek fényében nem meglepő, hogy az utóbbi tíz évben számos esetben sor került emberéleteket követelő terrorakciók végrehajtására Németországban és Ausztriában. Német nyelvterületen is alapvetően a magányos elkövetők kerültek előtérbe a terrorfenyegetettség kapcsán, akik a végrehajtás módját tekintve igencsak változatos megoldásokat alkalmaznak (a késektől a járművek alkalmazásáig, illetve improvizált eszközök készítéséig), sokszor rendőröket és katonákat támadva, de a civilek elleni támadások sem mondhatók kivételesnek. Ez valamilyen szinten a hatóságok eredményeit tükrözi, mivel az elkövetőknek általában nincs lehetőségük arra, hogy olyan helyre távozzanak, ahol kiképzést, fegyvert és egyéb felszerelést tudnak biztosítani a szándékaik megvalósításához.⁵³

Az erőszakos transznacionális dzsihádisták radikalizálódás sem új keletű, merényletkísérletek már a 2000-es években is sor kerültek, így egy hosszabb folyamatról kell beszélni, amiben az „Iszlám Állam” megjelenése egy új lökést jelentett, de korántsem a folyamat megindulását. Két irány volt megfigyelhető: a belföldi szervezkedés és a külföldre, elsősorban a konfliktusövezetekbe való kiutazás. Meg kell említeni, hogy nyugati államban radikalizálódott személyek a klasszikus konfliktusövezeteken kívüli országokban is választhatnak célt maguknak. 2017 októberében például Isztambulban fogtak el két osztrák állampolgárt, akiket azzal gyanúsítottak a török hatóságok, hogy házilag készített robbanószerekkel egy bevásárlóközpont ellen akartak Isztambulban merényletet végrehajtani.⁵⁴

A korai időszakban a dzsihádisták ambíciókkal rendelkezők még külföldi csoportokhoz igyekeztek csatlakozni, ott kiképzést és tapasztalatot szerezni, és Európába visszatérve próbáltak merényleteket végrehajtani. Az egyik első ismert dzsihádisták Christian Ganczarski, egy lengyel születésű német állampolgár, aki az al-Káida csoporthoz csatlakozott az 1990-es évek végén. 2003-ban Franciaországban tartóztatták le egy Tunéziában elkövetett merénylettel kapcsolatban.⁵⁵ A 2000-es évek legjelentősebb ügye az ún.

⁴⁸ [Verfassungsschutzbericht 2016](#) [online], 2017, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 08. 02.] 41.

⁴⁹ [Verfassungsschutzbericht 2016](#) [online], 2017, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 08. 02.] 40.

⁵⁰ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 179.

⁵¹ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 187.

⁵² [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 188.

⁵³ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 11. és 14.

⁵⁴ [Verfassungsschutzbericht 2017](#) [online], 2018, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2020. 11. 06.] 11.

⁵⁵ [Alleged Al Qaeda Associate Charged With Conspiring To Kill Americans And Other Terrorism Offenses](#) [online], 2018. 01. 17. Forrás: Department of Justice U.S. Attorney's Office Southern District of New York [2021. 08. 11.]

Sauerland-csoport letartóztatása volt (a csoport egy észak-rajna-vesztfáliai területről kapta a nevét). A négy vádlottat (akik közül egy török állampolgár volt) azzal gyanúsították, hogy az Iszlám Dzsihad Unió nevű csoport tagjai lettek, toborozni próbáltak, pakisztáni területen kaptak kiképzést és német területen lévő amerikai létesítmények ellen terveztek merényletet. 2007-ben hosszú börtönbüntetésekre ítélték őket (az eset különlegessége, hogy beismerő vallomást tettek).⁵⁶

Az utóbbi évtizedben a német területen elkövetett merényletek és merényletkísérletek száma megnőtt. A köztudatban leginkább a breitscheidplatz-i és a bécsi merénylet rögzült, ezek a legnagyobb áldozat-számmal járó akciók voltak, de számos egyéb sikeres és sikertelen terrorakció is történt. Néhány tervezett és végrehajtott eset az utóbbi tíz évből:

- 2011. március 11.: al-Káida által inspirált magányos elkövető által végrehajtott frankfurti fegyveres merénylet amerikai katonák ellen (két halottal és két sebesülttel).⁵⁷
- 2012. decembere: a német hatóságok letartóztatnak egy személyt, mivel támadást tervezett politikusok és a bonni vasútállomás ellen.⁵⁸
- 2013. márciusában négy személyt tartóztatnak le, akik egy német szélsőjobboldali csoportosulás vezetőjének megölését tervezték.⁵⁹
- 2015. szeptember 17.: kések támadás egy német rendőrnő ellen, az elkövetőt a rendőrség lelőtte⁶⁰
- 2016. február 26.: kések támadás egy rendőr ellen Hannoverben, amit egy 15 éves marokkói származású lány hajtott végre. A lány korábban sikertelenül próbált kiutazni a szíriai konfliktusövezetbe.
- 2016. július 18.: baltás támadás egy vonaton Würzburg közelében, amit egy afgán származású menekült hajtott végre.
- 2016. július 24.: ansbachi öngyilkos merénylet.
- 2016. december 19.: berlini *ramming*⁶¹ támadás, 12 halottal.⁶²
- 2017. július 28.: kések támadás Hamburgban egy bevásárlóközpontban.⁶³
- 2019. június: a német hatóságok letartóztatnak egy tunéziai származású férfit, akinél ricint találtak.⁶⁴
- 2020. október 4.: egy magányos elkövető támadt Drezdában egy homoszexuális párra (egy halott és egy súlyos sebesült).⁶⁵

A konfliktusövezetekben is átalakult a német dzsihadisták szerepe. Hasonlóan a más országból származó nyugati társaikhoz, fokozottan vállaltak szerepet a harci cselekményekben, beleértve az öngyilkos merényleteket is. Az első német állampolgárságú öngyilkos merénylő egy Cuneyt Ciftci nevű török származású, Bajorországban nevelkedett férfi volt. Afganisztánban, a tálib mozgalom kötelékében hajtotta végre a tettet 2008-ban.⁶⁶ Az „Iszlám Állam” csoport megbízásából 2014-ben szintén német állampolgárok hajtottak végre öngyilkos merényleteket. Az egyik első, sajtóértesülések szerint német hatóságok által is megerősített eset Philip Bergner, iszlámra áttért német állampolgárhoz kötődik, aki Moszul közelében kurd állások ellen járművel hajtotta végre a tettet. Sajtóinformációk szerint legalább húsz ember vesztette

⁵⁶ [Lange Haftstrafen für "Sauerland-Gruppe"](#) [online], 2010. 03. 04. Forrás: Bundeszentrale für politische Bildung [2021. 08. 02.]

⁵⁷ [TE-SAT 2012 EU Terrorism Situation and Trend Report](#) [online], 2012. Forrás: European Police Office [2020. 11. 25.] 15.

⁵⁸ [European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018](#), [online], 2018. Forrás: European Union Agency for Law Enforcement Cooperation [2020. 11. 25.] 20.

⁵⁹ [TE-SAT 2014 European Union Terrorism Situation and Trend Report 2014](#), [online], 2014. Forrás: European Police Office Office [2020. 11. 25.] 21.

⁶⁰ [European Union Terrorism Situation and Trend Report \(TE-SAT\) 2016](#) [online], 2016. Forrás: European Police Office [2020. 11. 25.] 23.

⁶¹ A fogalommal kapcsolatban lásd bővebben: Rácz András és Brestyánszki Flóra: [A gépjárművel végrehajtott, ramming típusú terrortámadásokról és a védekezés lehetőségeiről](#) [online], 2017. 07. 23. Forrás: Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések 2017/15 [2021. 08. 26.]

⁶² [European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017](#) [online], 2017. Forrás: European Union Agency for Law Enforcement Cooperation [2020. 11. 25.] 23-24.

⁶³ [European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018](#), [online], 2018. Forrás: European Union Agency for Law Enforcement Cooperation [2020. 11. 25.] 24.

⁶⁴ [European Union Terrorism Situation and Trend Report 2019](#) [online], 2019. Forrás: European Union Agency for Law Enforcement Cooperation [2020. 11. 25.] 19.

⁶⁵ [Bundesanwaltschaft erhebt Mordanklage](#) [online], 2021. 03. 04. Forrás: Tagesschau [2021. 09. 01.]

⁶⁶ [German police-bomber video may radicalise Islamists](#) [online], 2008. 03. 29. Forrás: Reuters [2021. 08. 11.]

életét a merényletben.⁶⁷ Ugyanebben az évben további német állampolgárok által végrehajtott öngyilkos merényletekre is sor került, feltételezhetően az „Iszlám Állam” propagandatörekvései és gyakorlati igényei szerint: a kiutazó nyugatiak általában nem rendelkeztek harci tapasztalatokkal, és nyugati értékelés szerint a csoport erre tudta „használni” őket.⁶⁸

Kevésbé ismert, de német területen is került már sor öngyilkos merényletre, mégpedig 2016-ban. Az ansbachi zenei fesztivál ellen akart egy elkövető bombamerényletet végrehajtani, de miután nem engedték be, egy közeli borozó mellett hozta működésbe a robbanószerkezetet 15 embert megsebesítve. Egyedül a merénylő vesztette életét az akcióban.⁶⁹

A fenyegetés átalakulásának több oka van, közülük a német nyelvterületen meghonosodott radikális hálózatok és az internetes propaganda megnövekedett jelentőségét érdemes kiemelni. A nagyobb transznacionális csoportok tudatosan építenek az internetes propaganda alkalmazására, és jelentős szerepet szánnak a német nyelvterületen nevelkedett radikálisoknak. Ebben a vonatkozásban Denis Cuspert esetét lehet kiemelni. A ghánai és német gyökerekkel rendelkező Cuspert a berlini Kreuzberg negyedben nőtt fel, ahol egy utcai banda tagja volt (ezzel kapcsolatban letartóztatták droggal kapcsolatos bűntények miatt), és ahol „Deso Dogg” művésznéven rövid rap zenei karrierje zajlott. 2009 körül radikalizálódott a *Millatu Ibrahim* elnevezésű, azóta betiltott szervezet hatására. 2011-ben elhagyta Németországot, Szíriába távozott. Feltételezések szerint először a *Nuszra Fronthoz*, majd később az „Iszlám Állam” csoporthoz csatlakozott. Több, kifejezetten német nyelvű nézők számára készített propagandavideóban szerepelt, és interjúkat adott különböző médiumoknak. 2018-ban halt meg egy amerikai rakétacsapásban.⁷⁰ Cuspert háttere nem egyedi, a berlini régió jelentős otthonává vált az iszlamista és dzsihádisták közösségeinek, amelyek becsült mérete is jelentősen megnőtt. Sajtóértesülések szerint 127 fő utazott ki innen 2018-ig a közelkeleti konfliktusövezetekbe.⁷¹

A németországi toborzási és szervezési tevékenységbe jó betekintést nyújt az „Abu Walaa” mozgalmi nevű, az „Iszlám Állam” csoporthoz tartozó toborzó és társai ellen folytatott németországi eljárás. „Abu Walaa” egy hildesheimi mecsetközösségben volt aktív (amit a német hatóságok később betiltottak), aki a közösségi médiában is nagyszámú követőre tett szert. A Youtube-on és a Facebookon aktív volt, arab nyelvű prédikációkat tartott, követői a Telegram kommunikációs platformon keresztül, illetve egy önálló alkalmazás segítségével közvetlen kapcsolatba tudtak lépni vele. A 2016-ban letartóztatott „Abu Walaa”, illetve a mecsetközösség (Hildesheimi Német Iszlámkör – *Verein Deutscher Islamkreis Hildesheim e. V.*, DIK), amiben tevékenykedett, már korábban is felkeltette a hatóságok figyelmét, sikeres eljárást indítani azonban csak azután tudtak a német igazságügyi szervek, hogy a köréhez tartozó egyik személy hajlandó volt tanúskodni ellene (más források szerint a tanú a helyi rendőrség titkos munkatársa volt). A német hatóságok becslése szerint legalább 26 fiatal Hildesheimből és környékéről az ő bátorításával és közreműködésével utazott konfliktusövezetekbe. Több követője képes támadásokban, illetve egy essen szikh templom elleni merényletben vett részt. „Abu Walaa” tíz és fél éves, társai is több éves börtönbüntetést kaptak. Sajtóértesülések szerint az ehhez a körhöz tartozó egyik elítélt átmenetileg szállást adott a berlini karácsonyi piac elleni merénylet végrehajtójának, Anis Amrinak.⁷²

Osztrák viszonylatban is volt hasonló eset. Az „Abu Tejma” (vagy „Ebu Tejma”) mozgalmi néven szereplő szerb állampolgárságú, grazi lakhelyű imámot húsz év börtönre ítélték 2016-ban, mivel a bíróság bizonyítottan látta, hogy az „Iszlám Állam” csoport számára toborzott, illetve gyilkosságra uszított. Az imám két tizenéves lány toborzásával vált hírhedtté, de mellettük számos (egyes források szerint 150 körüli) önkéntes toborzásában volt szerepe. „Abu Tejma” életútja is rejt érdekességeket: menekültként érkezett a boszniai háború idején a családjával gyermekként Ausztriába, iskolái egy részét helyben végezte. Húsz éves korában ment a Közel-Keletre tanulni, ahol ösztöndíjat kapott, radikalizálódott, majd évekkel később visszatért Ausztriába. Hazatérése után többek között a „Lies” akcióba is bekapcsolódott, illetve

⁶⁷ [Islamischer Staat setzt Deutsche als Selbstmordattentäter ein](#) [online], 2014. 08. 30. Forrás: Frankfurter Allgemeine Zeitung [2021. 08. 09.]

⁶⁸ Georg MASCOLO és Volkmar KABISCH: [Deutsche sprengen sich für IS in die Luft](#) [online], 2014. 09. 16. Forrás: Süddeutsche Zeitung [2021. 08. 09.]

⁶⁹ Katja AUER, Stefan MAYR és Uwe RITZER: [Nie war Ansbach gespaltener als an diesem Montag](#) [online], 2016. 07. 25. Forrás: Süddeutsche Zeitung [2021. 08. 10.]

⁷⁰ [Denis Cuspert - Berlin's own criminal, rapper, and jihadist](#) [online], 2015. 10. 30. Forrás: Deutsche Welle [2021. 08. 09.]

⁷¹ Markus WEHNER: [Gewachsene Gewaltbereitschaft](#) [online], 2018. 01. 17. Forrás: Frankfurter Allgemeine Zeitung [2021. 08. 09.]

⁷² [IS-Prozess: Salafist Abu Walaa zu Haftstrafe verurteilt](#) [online], 2021. 02. 24. Forrás: Deutsche Welle [2021. 08. 19.] és [Über zehn Jahre Haft für Abu Walaa](#) [online], 2021. 02. 24. Forrás: ZDF [2021. 08. 19.]

mecsetekben igyekezett szerepet vállalni, de a muszlim közösségen belül gyorsan ismertté vált radikálizációjának foka. Ezzel együtt számos követőre tett szert, s nem csak Ausztriában volt aktív, hanem Németországban és Boszniában, illetve az interneten is. „Abu Tejma” mellett egy csecsen származású vádlott állt még bíróság előtt, akit az „Iszlám Állam” csoport szíriai területén végrehajtott többszörös gyilkossággal és nők rabszolgasorba taszításával vádoltak.⁷³

Bár Svájcban nem került nyilvánosságra hasonló hálózatszervezők tevékenysége, ugyanakkor radikális hálózatok meglétére utal, hogy előfordultak késes támadások, amelyeket utólag sikerült a hatóságoknak dzsihádisták tevékenységéhez kötni.⁷⁴ 2020. november 24-én Luganoban került sor egy késes támadásra, amit egy iszlámra áttért nő követett el, ott egy nő súlyosan, egy másik könnyebben sérült meg. 2020. szeptember 12-én Morges városában ugyancsak késes támadásban egy portugál állampolgár vesztette életét. Az elkövető az NDB által ismert személy volt, aki dzsihádisták propaganda követőjeként volt számon tartva. 2019 januárjában fény derült egy merényletlevélre, ami olajtartályok felrobbantásával akart káoszt okozni, de ezeket még a merénylet végrehajtása előtt leszerelték. 2016. október 21-én a wintherthuri An’Nur mecset imámját tartóztatták le amiatt, hogy erőszakos cselekmények végrehajtására szólított fel.⁷⁵ A Winterthur városában működő radikálisok nemzetközi kapcsolataik révén is a figyelem középpontjába kerültek, nem utolsósorban a bécsi terrortámadás kapcsán.

Konfliktusövezetekbe kiutazók, az onnan visszatérők és a konfliktusövezetekben ragadtak jelentette kihívás

A BVT elemzésében rámutat, hogy az utóbbi években Európa területén dzsihádisták ideológiával helyben szerveződött csoport nem volt képes létrejönni, ezért az ideológiai vagy egyéb téren motivált személyek jelentős hányada valamely konfliktusövezetbe való kiutazással és személyes csatlakozással próbálta meg motivációit kiélni.⁷⁶ Ennek nehézségei, illetve a hatóságok fellépése sok radikálissal otthon tartottak, de így is sokan kiutaztak e térségekbe. A konfliktusövezetektől visszatérők felderítése, kinti tevékenységük és motivációjuk megállapítása nehéz feladat elé állítja a biztonsági és igazságügyi szerveket. Az osztrák BVT szerint a visszatérők „jelentős, nehezen kalkulálható veszélyeztetési potenciált jelentenek a belbiztonságra”.⁷⁷ Az alábbi táblázat a hivatalos adatokat foglalja össze a témában.

	Kiutazott	Visszatért	Meghalt	Kiutazásban meggátolt
Németország⁷⁸	1050	110	230	nincs adat
Ausztria⁷⁹	320	93	58	62
Svájc⁸⁰	92	16	32	nincs adat

4. táblázat Az egyes országok biztonsági szerveinek becslései a dzsihádisták célú utazásokkal kapcsolatban. (Szerkesztette a szerző)

Németországból a konfliktusövezetekbe való kiutazásra a BfV értékelése szerint az „Iszlám Állam” 2013-as és 2014-es előretörése volt jelentős hatással. Ebben a két évben 400 körülire becsülték a kiutazók számát, a következő években viszont drasztikus csökkenésről számoltak be. A kiutazók más dzsihádisták csoportokhoz is csatlakoztak, nem csak az „Iszlám Államhoz”. 2015 óta a hatóságok a kiutazási szándék csökkenését figyelték meg. 2019-ig a német hatóságok becslése szerint 110-en tértek vissza olyanok,

⁷³ Christa ZÖCHLING: [Mirsad : Der gefährlichste Prediger Österreichs](#) [online], 2016. 07. 14. Forrás: Profil [2021. 08. 09.] és [Twenty years in prison for Austrian hate preacher](#) [online], 2016. 07. 14. Forrás: Deutsche Welle [2021. 08. 19.]

⁷⁴ Kurt PELD és Thomas KNELLWOLF: [Mutmassliche Attentäterin wurde 2017 an syrischer Grenze gestoppt](#) [online], 2020. 11. 24. Forrás: Der Bund [2021. 08. 11.]

⁷⁵ Yannick WIGET: [Wenn Terroristen die Schweiz als Ziel haben](#) [online], 2020. 11. 25. Forrás: Der Bund [2021. 08. 15.]

⁷⁶ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 15.

⁷⁷ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 11.

⁷⁸ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 189-190.

⁷⁹ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 12.

⁸⁰ [Terrorismus](#) (Juni 2021) [online], 2021, Forrás: Eidgenössisches Departement für Verteidigung, Bevölkerungsschutz und Sport VBS Nachrichtendienst des Bundes NDB [2021. 08. 19.]

akik harci kiképzést kaptak vagy harci tapasztalattal is rendelkeznek.⁸¹ A kiutazók nagy része az iraki-szíriai konfliktusövezetbe távozott. Hivatalos kimutatás nem áll rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy a hatóságok milyen főbb irányokat és arányokat tartanak valószínűnek.

Az osztrák hatóságok részletes adatokat nem közölnek a kiutazók főbb útírányairól. A svájci hatóságok 2001 óta igyekeznek figyelemmel kísérni a konfliktusövezetbe utazó dzsihádisták szimpatizánsok mozgását. A Szövetségi Hírszerző Szolgálat (*Nachrichtendienst des Bundes, NDB*) által közölt adatok szerint 2020 novemberéig 92 személy utazott Svájcban konfliktusövezetbe azzal a céllal, hogy radikális csoportokhoz csatlakozzon. Ebből 30 svájci állampolgár volt, 17-en közülük kettős állampolgárok voltak. A kiutazók közül 77-en az iraki és szíriai konfliktusövezetbe utaztak, 14-en Szomáliába, Afganisztánba és Pakisztánba, egy fő a Fülöp-szigetekre. A közölt adatok szerint valószínűsíthető, hogy 32 fő életét vesztette, 16 esetben igazolták a visszatérést Svájcba (a fennmaradók hollétéről nem közöltek adatokat).⁸²

A legnagyobb kihívást egybehangzó értékelések szerint az jelenti, hogy a konfliktusövezetben katonai téren bármilyen módon szerepet játszó személyek rendelkezhetnek kellő alaptudással és harci tapasztalattal ahhoz, hogy a magányos elkövetőkhöz képest nagyobb veszélyt jelentsenek. Másfelől olyan nehezen ellenőrizhető kapcsolati hálóval rendelkezhetnek az ország határain kívül működő aktív terrorista csoportokhoz, ami megkönnyítheti esetleges merényletek szervezését és végrehajtásának koordinálását.⁸³

A visszatérők konfliktusövezetben töltött idejének felderítésével kapcsolatban számos tényezőre kell figyelni, minden esetben egyedi módon kell a visszatéréseket megvizsgálni. Figyelembe kell venni, hogy az illető mennyi ideig volt a konfliktusövezetben, s a családi és helyi közösség, ahová visszatér, hogyan tudja befolyásolni a jövőbeli magatartását.⁸⁴ Fontos szempont lehet a kiutazás időpontja (például az „Iszlám Állam” a bukása előtt pozitív propagandával igyekezett követőket toborozni), ahogyan az is, hogy esetleg családi nyomásra utaztak-e ki (nők esetében például a férj kényszerítette-e őket). Az nehezebben ellenőrizhető, hogy a kinttartózkodás során aktív vagy passzív részvételt tanúsítottak az ottani eseményekben, illetve mennyire vettek részt olyan támogató tevékenységekben, mint az on-line toborzás, gazdasági feladatok ellátása, esetleg a vallási rendőrségben való részvétel stb. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a konfliktusövezetben átélt események hatására elveszhetett az ideológiai motiváció, hiszen a pozitív propaganda által motiváltaknak szembe kellett nézniük a háború és a vereség következményeivel.⁸⁵

Sajátos problémát jelent a konfliktusövezetből visszatérő nők és gyermekeik helyzetének vizsgálata. A nők szerepe az „Iszlám Állam” tevékenységében növekvő tendenciát mutatott a csoport területi visszatorzulása idején, ami kiterjedt különböző katonai és műveleti feladatok ellátására is, de propaganda-, toborzási és finanszírozási feladatokat is magában foglalt. Ez a szerepváltás nemcsak a tényleges viszonyokat érintette, hanem az „Iszlám Állam” propagandájában is tükröződött.⁸⁶ Osztrák adatok szerint az Ausztriából kiutazó nők jelentős része migrációs háttérrel bírt, sokan közülük Csecsenföldről származtak, de voltak közöttük áttértek is. A kiutazók fiatalok (vagy fiatalkorúak) voltak, képzettségük általában nem magas, az érettségi és a szakmunkás végzettség volt a jellemző.⁸⁷

Az iraki-szíriai konfliktus jellegéből adódóan minden nyugati ország igazságszolgáltatásának nehéz megállapítania, hogy egyes állampolgárainak milyen szerepe volt az adott szervezet működésében, háborús bűncselekmények, emberiség ellenes bűnök elkövetésében.⁸⁸ A visszatérő fiatalok és gyermekek esetében pedig attól lehet tartani, hogy az ideológiai indoktrináció és az Európába való visszatérés utáni beilleszkedési nehézségek miatt az iszlamista-dzsihádisták közösséghez csatlakoznak. Az e területen

⁸¹ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 189-190.

⁸² [Terrorismus](#) (Juni 2021) [online], 2021, Forrás: Eidgenössisches Departement für Verteidigung, Bevölkerungsschutz und Sport VBS Nachrichtendienst des Bundes NDB [2021. 08. 19.]

⁸³ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 12.

⁸⁴ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 176.

⁸⁵ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 43-44.

⁸⁶ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 13.

⁸⁷ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 44.

⁸⁸ Philipp WOLDIN: [Nicht nur Hausfrau – Dreieinhalb Jahre Haft für Cuspert-Witwe](#) [online], 2020. 10. 02. Forrás: Die Welt, [2021. 08. 10.]

felmerülő messzire mutató kérdések azonban alapvetően nem közvetlen biztonsági problémát jelentenek, megoldásuk szélesebb társadalmi szerepvállalást igényel.⁸⁹

Még azokban az esetekben is, ahol sikerült vagy sikerülni fog a hatóságoknak a visszatérők valamilyen jogellenes magatartását bizonyítani, komoly feladatokkal kell szembenézni. Egyfelől fontos, hogy az elítéltek más rabokat ne próbáljanak a saját ideológiai céljaiknak megnyerni, ennek érdekében finomítani kell a deradikalizációs folyamatot. Másfelől a büntetés vége után a társadalomba való visszailleszkedésüknek a támogatása szintén megoldandó kérdés lesz. Amennyiben ezeket a problémákat nem sikerül kezelni, a dzsihádisták közösség új lendületet kaphat a büntetés-végrehajtásból kiáramló személyek újbóli csatlakozása következtében.

Megtörténhetett az is, hogy a konfliktusövezetekbe német nyelvterületről kiutazók a hatóságok tudta nélkül visszatértek Európába vagy korábbi lakhelyeikre. A korábban említett Denis Cuspertnek, az „Iszlám Állam” propagandistájának tunéziai-német származású özvegye körül kialakult helyzet erre a problémára világít rá. 2020 októberében egy hamburgi bíróság három és fél évre ítélte külföldi terrorista csoportban való tagság miatt, később egy új eljárás keretében emberiségellenes bűnök miatt indítottak ellene eljárást. 2015-ben Szíriába utazott az akkori dzsihádisták férjével (Cusperthez Szíriában ment feleségül). Az ellene felmerült vádak bizonyításában nagy szerepe volt egy arab újságíróknak, aki az „Iszlám Állammal” kapcsolatos munkája során térképezte fel a tevékenységét. Segítségével olyan részvételeket igazolt a hamburgi bíróság, mint egy jezidi nő rabszolgasorba taszítása, saját gyermekeinek veszélyeztetése és fegyverbirtoklás. A nő azzal védekezett, hogy azért utazott a háborús övezetbe, mert érdekelte a saría alapú társadalom, de felismerte a tarthatatlanságát. A hatóságok számára kínos volt, hogy a bírósági dokumentumokban Omaira A.-ként emlegetett nő még 2016-ban visszatért Hamburgba, a korábbi életéhez. Az arab újságíró hatóságoknál való 2019-es jelentkezéséig nem merült fel gyanú ellene, fordítóként és programszervezőként dolgozott és nyugati módon élt.⁹⁰

Más német és osztrák esetek is gyanakvásra adtak okot a konfliktusövezetekből visszatérő nők, illetve családok ügyében. Düsseldorfban például sikerült jogerősen öt és fél éves büntetésre ítélni egy nőt, aki gyermekeivel férjét hátrahagyva Szíriába utazott, ahol az „Iszlám Állam” csoport egyik női fegyveres egységéhez csatlakozott, egyik gyermekét pedig, aki később életét vesztette, fegyveres kiképzésre küldte. Egy másik visszatérő nőt három év és három hónap büntetésre ítélték terrorista csoportban való részvétel és tulajdon ellen elkövetett háborús bűn vádjával.⁹¹ Ausztriában két házaspár ellen folytattak eljárást, mivel nyolc gyerekükkel együtt kiutaztak Szíriába, majd másfél év elteltével visszatértek Ausztriába.⁹² A fenti esetek bíróságok előtti sikere azonban nem jelenti azt, hogy minden fontos esetben képesek a hatóságok megfelelően eljárni.

Az „Iszlám Állam” terrorszervezettel való kapcsolatuk miatt Szíriában ragadt állampolgárok státuszának rendezése is megoldásra váró probléma. Sajtóértesülések szerint kb. 230 német állampolgárt tartanak fogva kurd erők, volt fegyvereseket és családjaikat is beleszámítva. Mind kurd, mind nemzetközi irányból (az Egyesült Államokat is beleértve) jelentős nyomás nehezedik Németországra állampolgárainak visszafogadása kapcsán. A német kormány eddig csak kivételes esetekben tette lehetővé a visszatérést, pontosan azért, mert a visszatérők háborús övezetben való tevékenységéről nem állnak rendelkezésre megfelelő információk, így megfelelő eljárások sem folytathatók le ellenük, így azokat a visszatérőket, akikkel kapcsolatban nincsenek megfelelő információk, automatikusan szabadon kellene bocsátani, amit a német kormány nem kíván felvállalni.⁹³ A konfliktusövezetekben ragadtak ügyét a dzsihádisták csoportok propagandacélokká használják. Német információk szerint a kurd területeken fogva tartott nők és gyerekek megsegítésének címén több csoport aktív adománygyűjtési akcióba kezdett.⁹⁴

Azok a kiutazók is okozhatnak komoly problémát, akik nem konfliktusövezetbe mennek, de radikálisokkal működnek együtt. A macedón hatóságok 2015-ben rajtaütöttek egy dzsihádisták csoporton, a rajtaütésben 14 fegyveres és nyolc macedón rendőr életét vesztette. 30 fő ellen emeltek vádat robbanászerek és

⁸⁹ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 177.

⁹⁰ Philipp WOLDIN: [Nicht nur Hausfrau – Dreieinhalb Jahre Haft für Cuspert-Witwe](#) [online], 2020. 10. 02. Forrás: Die Welt [2021. 08. 10.] és Philipp WOLDIN: [Neue Vorwürfe gegen Cuspert-Witwe](#) [online], 2021. 03. 22. Forrás: Die Welt [2021. 08. 10.]

⁹¹ Konrad Litschko: [Rechtsstaat gegen IslamistInnen](#), [online], 2020. 04. 29. Forrás: Tageszeitung [2021. 08. 19.]

⁹² [Verfassungsschutzbericht 2017](#) [online], 2018, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2020. 11. 06.] 11.

⁹³ Janis HAGMANN: [USA erinnern an IS-Gefangene](#) [online], 2021. 06. 28. Forrás: Tageszeitung [2021. 08. 10.]

⁹⁴ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 178.

fegyverek illegális birtoklása miatt. A letartóztatott egyike Németországban élő albán nemzetiségű személy volt.⁹⁵

A deradikalizáció és a visszailleszkedés problémái: a bécsi és drezdai terrortámadások tanulságai

A 2020. novemberi, bécsi löföldözéses támadás elkövetője, akit a német nyelvű médiában Kujtim F.-ként azonosítottak, észak-macedóniai felmenőkkel rendelkező, Bécsben született osztrák állampolgár volt. Fiatal korában egy mecsethez köthető focicsapatban játszott, hamar bekerült radikális körökbe. A szakközépiskolát abbahagyta, mivel diszkriminálnak érezte magát a vallása miatt. 2018-ban megpróbált kiutazni a szíriai-iraki konfliktusövezetbe, feltételezések szerint már ekkor az „Iszlám Állam” csoportba akart csatlakozni. A baráti köréből többen is radikalizálódtak, de a kiutazást illetően ő jutott a legmesszebbre. Őt a török rendőrség, otthon maradt egyik barátját az osztrák rendőrség tartóztatta le. 2019-ben mindketten bíróság elé álltak, 22 hónapra ítélték őket terrorista szervezetben való tagság miatt. Jó magaviselete és fiatal kora miatt harmadolták a büntetését. Részt kellett vennie egy deradikalizációs programban, aminek részeként munkához és lakáshoz segítették, valamint szociális munkások és valláspedagógusok foglalkoztak vele. Ennek ellenére folytatta radikális tevékenységét. 2020 júliusában Szlovákiában megpróbált lőszert vásárolni, amiről a szlovák hatóságok értesítették a BVT-t, ez utóbbi azonban nem foglalkozott az ügygel.⁹⁶

A támadás után a hatósági intézkedésből gyorsan kitűnt, hogy jó kapcsolatai voltak más radikálisokhoz Svájcban és Németországban is. A svájci Winterthurban az ottani hatóságok rövid időn belül két svájci állampolgárt vettek őrizetbe, akik kapcsolatban álltak a bécsi elkövetővel, mivel attól tartottak, hogy a terrorakción felbuzdulva valamilyen saját merényletet hajtanak végre. Feltételezések szerint a svájci szál kapcsolódik „Abu Tejma” hálózatszervezői munkájához, amit részben egy 2013-as, Svájcban megrendezett szíriai „segélyrendezvényhez” kötnek.⁹⁷ A német hatóságok két németországi dzsihádistát kötődésű személy esetében, akiknek közvetlen kapcsolata volt a bécsi elkövetővel, azt találták, hogy azok a merénylet előtt elkezdtek felszámolni a jelenlétüket a közösségi médiában és ebből arra következtettek, hogy előzetes információjuk lehetett a merényletről. A német és koszovói állampolgárok Osnabrückben és Kaszelben lévő lakhelyeit a merénylet után és 2021 nyarán is átkutatták.⁹⁸

A deradikalizáció eredményességével, illetve a még veszélyesnek ítélt, de szabadon bocsátott elkövetők ellenőrzésének nehézségeivel kapcsolatban ritka, de intő példa a 2020. október 4-ei Abdullah al-H. által elkövetett kétes támadás. Az elkövető fiatal korúként érkezett Németországba 2015-ben. 2016-ban indult el a virtuális radikalizáció útján, elsősorban az „Iszlám Állam” által kibocsátott propagandának köszönhetően. A német hatóságok 2017 óta potenciális dzsihádistaként tartották számon. 2018-ban letartóztatták, mivel a vád szerint öngyilkos merényletet akart végrehajtani Németországban, amiért fiatal korúként két év három hónapos büntetést kapott. A büntetése ideje alatt részt vett egy deradikalizációs programban, s bár büntetése alatt voltak negatív fejlemények, 2020-ban a büntetése végével szabadon bocsátották. Öt nappal ezután egy meleg párra támadt konyhakéssel, az egyikük meghalt, a másikuk súlyosan megsebesült. Bár a német hatóságok a szabadon bocsátás után felügyeleti intézkedéseket és egyéb megszorításokat alkalmaztak (rendszeresen jelentkeznie kellett a rendőrségnél, részleges megfigyelés alatt tartották, el volt tiltva veszélyes eszközök birtoklásától stb.), ezek nem akadályozták meg a támadás végrehajtásában. Az esetet tovább árnyalja, hogy a hatóságoknak két hétre került, amíg az elkövetőt azonosították és letartóztatták.⁹⁹

⁹⁵ Macedonia Charges 30 with Terrorism after Kumanovo clashes [online], 2015. 05. 11. Forrás: BBC [2021. 08. 19.]

⁹⁶ Ivo MIJNSSEN, Georg HÄSLER és Sansano Fabian BAUMGARTNER: Terror in Österreich: Wie sich ein junger Wiener radikalisierte [online], 2020. 11. 14. Forrás: Handelsblatt [2021. 08. 11.]

⁹⁷ Ivo MIJNSSEN, Georg HÄSLER és Sansano Fabian BAUMGARTNER: Terror in Österreich: Wie sich ein junger Wiener radikalisierte [online], 2020. 11. 14. Forrás: Handelsblatt [2021. 08. 11.]

⁹⁸ Konrad LITSCHKO: Islamisten nochmal durchsucht [online], 2021. 07. 07. Forrás: Tageszeitung [2021. 08. 11.]

⁹⁹ Ulrike NIMZ: "Deutschland war für ihn Feindesland" [online], 2021. 04. 12. Forrás: Süddeutsche Zeitung [2021. 08. 09.]

Megoldási kísérletek

A német és osztrák állami szervezeteknek is számos olyan problémával kell szembenézniük, amivel a brit és francia társaik már régebben szembesültek. A társadalmi szervezetek felhasználásának problémája, a bőrtönradikalizáció, a deradikalizációs intézkedések mind olyan problémák, amelyekre a német és osztrák politikai döntéshozóknak, valamint a szélesebb értelemben vett biztonsági és igazságügyi szervezeteknek meg kell találniuk a saját válaszaikat. A bécsi merénylet körülményei mutatják, hogy a német nyelvterületen létrejött radikális és dzsihádisták személyek között kapcsolatépítés és kommunikáció folyik, ami a hatóságok feladatait megnehezíti, és szükségessé teszi a hatékony kooperációt.

A vizsgált államok megközelítése nagyban egyezik az erőszakmentes iszlamista csoportok elleni fellépés esetében. Mindhárom állam számos esetben kezdeményezte olyan csoportok működésének betiltását, amelyek esetében bizonyíthatónak látták, hogy a muszlim közösség radikalizálásának szándékával léptek fel. A „Lies” kezdeményezések elleni fellépés erre mindhárom országban jó példával szolgál.

Ausztriában az „Iman” és „Fitrah” csoportok tevékenységével szembeni fellépés kapcsán a fennálló szabályozási keretek módosítását látták szükségesnek. Az osztrák hatóságok hatósági engedélyhez kötötték mindennemű reklámtevékenység utcán való végrehajtását, és a „street-dawa” tevékenységet is ebbe a körbe emelték be. A későbbiekben törvénymódosításra is sor került, aminek célja az volt, hogy az olyan könyvosztási akciók, amelyek a nyilvános rendet és biztonságot megzavarhatják, megakadályozhatók legyenek, a tartományi rendőri szervezetek döntési lehetőségük van ezzel kapcsolatban.¹⁰⁰

Az erőszakot nem alkalmazó iszlamista csoportok tevékenysége kapcsán a hatósági intézkedések növelése, a meglévő törvények erőteljesebb alkalmazása, illetve új intézkedések és törvények elfogadása volt a válasz.

Ausztria 2017-ben elindított egy radikális csoportokból való kiszállási lehetőséget biztosító programot, ami az iszlamista és dzsihádisták csoportok tagjai számára kínál alternatívát. Létrehoztak egy országos hálózatot minisztériumi és civil részvétellel Ausztria teljes területén, aminek munkájába a társadalomtudomány képviselőit is bevonták. Ezzel akarják megteremteni a hátteret a politikai szélsőségesség kialakulásának meggátolásához és a deradikalizációhoz. Az így létrejött BNED hálózat (*Bundesweites Netzwerk Extremismusprävention und Deradikalisierung, Szövetségi Hálózat a Szélsőségesség Megakadályozására és a Deradikalizációra*) lett az osztrák állami törekvések fő támasza a kérdésben, és kialakításra került egy stratégia, amelybe biztonsági, büntetésvégrehajtási, oktatási, munkaügyi, egészségügyi, gazdasági stb. szempontokat is bevontak. A stratégia kialakításában 31 intézményből 70 fő vett részt. Az osztrák belügyminisztérium évenként megrendezésre kerülő prevenciós konferenciát is indított, és célul tűzte ki egy szélsőségesség meggátolásáról és deradikalizációról szóló nemzeti akcióterv kialakítását. Az osztrák hatóságok távlati célként fogalmazták meg, hogy a program eredményességétől függően a politikai szélsőségesség más formáira is alkalmazzák a program eredményeit.¹⁰¹

A 2020-as bécsi terrortámadás után az osztrák kormány szigorúbb törvényi szabályozást kezdeményezett. Ennek két fő része van: a terrorelhárítási intézkedések fokozása és az ún. „iszlámtörvény”. A kormány a konfliktusövezetekbe kiutazni kívánók, illetve a visszatértek kapcsán a büntetési tételek szigorítását, a sikeres deradikalizációs folyamat végéig büntetésvégrehajtásban való elhelyezést, illetve a szabadon bocsátás utáni állandó elektronikus felügyelet szükségességét fogalmazták meg. Intézményileg egy terrorelhárító államügyészség létrehozását, illetve a BVT reformját tartják szükségesnek, utóbbinál a terrorelhárítási és nemzetbiztonsági funkciókat szét kívánják választani a hatékonyság növelése érdekében. A BVT és a felelős ügyészség között közvetlen kapcsolatot kívánnak kialakítani, és növelni kívánják a bíróságok terrorizmussal kapcsolatos felkészültségét.¹⁰²

A vallási aspektust illetően Ausztriában 1912-ben fogadták el az első „iszlámtörvényt”, ami a vallás jogállását szabályozta. 2015-ben a törvény elavultságára és a megnövekedett, illetve átalakult muszlim közösségre hivatkozva új törvény született.¹⁰³ Ennek alkalmazása körül kezdettől voltak ellenérzések, amiket 2018-ban növeltek a kormány iszlámtörvényre alapuló mecset-bezárási intézkedései. Az akkori

¹⁰⁰ [Verfassungsschutzbericht 2017](#) [online], 2018, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2020. 11. 06.] 46.

¹⁰¹ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 56-58.

¹⁰² [Anti-Terror-Paket gegen Extremismus](#) [online], 2020. 11. 12. Forrás: Österreichs digitales Amt [2021. 08. 10.]

¹⁰³ [Islamgesetz 2015 – Zusammenfassung](#) [online], 2015. Forrás: Bundeskanzleramt Österreich [2021. 08. 09.],

néppárti-szabadságpárti vezetés egy szélsőjobboldali török csoporthoz és hat iszlamista csoporthoz köthető mecsetet záratott be, valamint fellépett a török vallási hatósághoz köthető 60 imám ellen.¹⁰⁴ A 2020-as bécsi merénylet után az új, néppárti-zöld összetételű Kurz-kormány egy új iszlámtörvény elfogadását tűzte ki célul. Ennek részeként a kormány jelentős jogosítványokat kapna az iszlám képviselői szervezet, valamint egyes mecsetközösségek felett, beleértve a külföldről érkező finanszírozás ellenőrzését és a radikális tevékenységgel vádolt mecsetek egyszerűbb bezárását, illetve csekélyebb szabályszegés esetén pénzbüntetés kiszabását. A szabályozás részét jelentené az is, hogy a vallási szervezetek felépítését láthatóvá kellene tenni, s a náluk dolgozók személyi adatait meg kellene osztaniuk a hatóságokkal. Az osztrák kormány így szeretné kiszűrni a külföldről érkező radikalizált személyeket. A törvényt még nem fogadták el, a vallási szervezetek több pontját alkotmányjogi alapon támadják.¹⁰⁵

Az államok közötti, illetve az EU-n belüli kooperáció erősítése fontos tényezőként jelenik meg mind a propaganda, mind pedig az egyes szervezetek határokon átívelő tevékenységének ellenőrzése és szükség esetén felszámolása terén is. Előbbire jó példa, hogy az EUROPOL vezetésével 2019-ben az „Iszlám Állam” terrorcsoport propagandatevékenységével szembeni koordinált akciót hajtottak végre, aminek keretében hozzá köthető Telegram-csatornákat is töröltek.¹⁰⁶ Német részről felmerült a schengeni határok ellenőrzésének alaposabb összehangolása, illetve erősíteni kívánják az elvesztett személyi iratokkal kapcsolatos adatközlést is.¹⁰⁷

Fontos, hogy erősödjön az együttműködés az EU-n kívüli partnerekkel is, köztük a nyugat-balkáni államokkal, s hogy növeljék az ezekben az országokban működő terrorelhárító szolgálatok kapacitásait. Osztrák oldalról ez az igény kifejezetten jól tetten érhető az ott élő nagyobb nyugat-balkáni közösségre gyakorolt radikalizációs és egyéb nem kívánt hatások csökkentése érdekében.¹⁰⁸

A pénzügyi ellenőrzésnek is fontos szerepe lehet, mivel a terrorizmus-finanszírozási kísérletek felderítése megvilágíthatja a helyi szerveződések és a külföldi csoportok kapcsolatait, valamint az együttműködésük mértékét.

Bár Svájc területén nem volt látványos terrortámadás, a kormányzat ott szintén az intézkedési eszközrendszer kibővítése mellett döntött. 2019 júniusában fogadta el a svájci törvényhozás a terrorelhárítást célzó rendőri intézkedésekről szóló szövetségi törvényt (*Bundesgesetz über polizeiliche Massnahmen zur Bekämpfung von Terrorismus, PMT*). Az új törvényi háttér lehetővé tette a helyi és a kantonrendőrségeknek, illetve az NDB-nek, hogy korábban avatkozzanak be a terrorveszélyt jelentő személyek ellen. A potenciálisan radikalizálódott személyek kapcsán a svájci hatóságoknak lehetőségük van kötelező konzultációra berendelni a radikalizmussal gyanúsított személyeket, jelentési kötelezettséget vezethetnek be ellenük, megtilthatják a kiutazásukat, a lakóhelyükre korlátozhatják a tartózkodásukat, elrendelhetnek házi őrizetet, valamint külföldi állampolgárok esetén lehetőségük van a kitoloncolás sikerességét biztosító őrizet elrendelésére. Az összes lehetséges intézkedésnek van időbeli korlátja, minden döntés megtámadható a bíróságon, valamint a rendőri szerveknek bírósági engedélyre van szükségük a szabadságjogokat szorosan érintő intézkedések végrehajtásához. Minden ilyen intézkedést egyedileg kell kezelni és elbírálni, csak konkrét fenyegetés esetén alkalmazhatók, és csak akkor, ha az enyhébb intézkedések az érintett biztonsági szervek szerint nem vezetnének eredményre.¹⁰⁹ Ahogyan a bécsi eset is mutatja, a svájci hatóságok hatékony bekapcsolása a terrorizmusellenes intézkedésekbe fontos szerepet játszhat a német nyelvterületen tevékenykedő dzsihadistákkal szemben.

Következtetések

A felsorolt esetekből érzékelhető, hogy a német nyelvterületen határokon átívelő, transznacionális iszlamista és dzsihadista hálózatok alakultak ki, amiket az ideológia mellett részben a német nyelv köt össze.

¹⁰⁴ Stephan LÖWENSTEIN: [Gehaltsschecks aus der Türkei](#) [online], 2018. 06. 09. Forrás: Frankfurter Allgemeine Zeitung [2021. 08. 10.]

¹⁰⁵ Clara AKINYOYOYE: [Neues Islamgesetz: Mehr Kontrolle und harte Strafen](#) [online], 2021. 01. 26. Forrás: ORF [2021. 08. 10.]

¹⁰⁶ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 186.

¹⁰⁷ [Verfassungsschutzbericht 2019](#) [online], 2020. 07. 09. Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz, [2020. 11. 25.] 15. és 191-192.

¹⁰⁸ [Verfassungsschutzbericht 2018](#) [online], 2019, Forrás: Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung [2021. 07. 28.] 15.

¹⁰⁹ [Polizeiliche Massnahmen zur Bekämpfung von Terrorismus \(PMT\)](#) [online], 2021. 08. 05. Forrás: Bundesverwaltung Departement: EJPD [2021. 08. 19.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2021/18

A radikalizáció irányai és lehetőségei jelentős változásokon mentek keresztül az utóbbi 20 évben, és minden vizsgált országban kialakult egy belföldi, erőszakos cselekmények végrehajtására is hajlandó közösség. Az iraki-szíriai és más konfliktusövezetekben tapasztalható események jelentős lökést adtak ezeknek a közösségeknek.

A konfliktusövezetekbe, illetve külföldre, harmadik országbeli csoportokhoz kiutazottak és a konfliktusövezetekben ragadtak kérdése fontos és nehéz problémát jelent, amire nincs egységes és automatikus megoldás. A vizsgált országok hatóságainak fokozott figyelmet kell fordítaniuk erre, és hatékony együttműködést kell kialakítaniuk a nemzetközi partnerekkel az EU-n kívül is. Ez olyankor különösen fontos, mint például, amikor egy német dzsihádistát, akit *Dzsabat al-Nuszra* tagsággal gyanúsítottak, Szenegálban fogtak el, ahova meghamisított vietnámi útlevelel próbált belépni.¹¹⁰

A kialakult belföldi dzsihádisták közösségei, illetve a visszatérők kérdése a következő években is biztonsági problémát fog jelenteni mindhárom országban, ami nehezen kalkulálható és jelentős erőforrásokat igényel. A hatóságok mindenütt szigorítással reagáltak a közelmúltban történetekre, erre lehet számítani a közeljövőben is úgy a jogalkotásban, mint az érintett szervezetek és személyek vonatkozásában.

---

¹¹⁰ Florian FLADE: [Die anderen Dschihadisten](#) [online], 2021. 02. 09. Forrás: Westdeutsche Rundfunk [2021. 08. 07.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2021/18

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés, korrektúra és tördelés:
Etl Alex, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019- : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Kemény János, 2021

© NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, 2021